

Відгук

офіційного опонента на дисертацію

Склянської Ольги Вадимівни

«Формування соціальної взаємодії дітей раннього віку з порушеннями розвитку із близьким дорослим»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
зі спеціальності 19.00.08 – спеціальна психологія

Актуальність теми дисертаційної роботи Склянської О.В. визначена необхідністю розроблення методів надання ефективної психологічної та психолого-педагогічної допомоги сім'ям, що виховують дітей раннього віку із порушеннями розвитку в умовах реформування вітчизняної системи освіти. Слід зазначити, що якість стосунків з близьким дорослим у значній мірі зумовлюють психічний розвиток дитини в ранньому віці. У зв'язку з цим, особливої уваги потребує розроблення засобів оптимізації взаємодії батьків із дитиною раннього віку та гармонізації дитячо-батьківських стосунків.

У науковій літературі проблема соціальної взаємодії дітей з порушеннями розвитку представлена переважно педагогічними дослідженнями особливостей мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку та окремими психологічними дослідженнями міжособової взаємодії дітей дошкільного та шкільного віку, які базуються на медичній моделі і зосереджені на вивченні специфіки соціальної взаємодії дітей певних нозологій. Натомість існує необхідність розгляду означеної проблеми з позицій міждисциплінарного підходу, за якого соціальна взаємодія є складним психосоціальним явищем, що визначається єдністю біологічних, психологічних і соціальних факторів. Особливо актуальним є вивчення особливостей формування соціальної взаємодії дітей з порушеннями розвитку в ранньому віці, оскільки саме на ранніх етапах онтогенезу закладаються передумови подальшого пізнавального, емоційного, соціального й особистісного розвитку дитини.

Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Результати теоретичного та експериментального дослідження висвітлено у 15 публікаціях, з них: 6 одноосібних статей, у тому числі 1 у науковому періодичному виданні інших держав та 5 у наукових фахових виданнях України, з яких 3 статті у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз; 9 публікацій апробаційного характеру.

У вступі обґрунтовано актуальність і ступінь наукового вивчення проблеми дослідження, чітко та коректно визначено об'єкт, предмет, мету та завдання роботи, розкрито теоретико-методологічну основу вивчення означеної проблеми, представлено методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано дані про апробацію результатів дисертаційної роботи.

У першому розділі – «Теоретико-методичні засади вивчення проблеми соціальної взаємодії дитини раннього віку з близьким дорослим» – здійснено теоретичний аналіз наукових підходів до розуміння соціальної взаємодії в соціологічній та психологічній галузях наукового знання, сформовано визначення поняття «соціальна взаємодія», висвітлено динаміку становлення соціальної взаємодії дитини у віковому періоді від 0 до 3 років, розглянуто особливості соціальної взаємодії з дорослим дитини з порушеннями розвитку та виділено головні чинники її формування, представлено структурно-динамічну модель формування соціальної взаємодії дитини раннього віку з дорослим, в якій розкрито її структуру і ієрархічно-рівневу організацію.

У другому розділі - «Емпіричне дослідження особливостей соціальної взаємодії дітей раннього віку з порушеннями розвитку із близьким дорослим» – обґрунтовано методику констатувального дослідження, що виступає в якості апробації розробленої структурно-динамічної моделі, наведено дані про результати експериментального вивчення особливостей соціальної взаємодії дітей раннього віку з порушеннями розвитку із близьким дорослим. На особливу увагу заслуговує розроблена дисертанткою авторська методика

діагностики соціальної взаємодії в діадах «дорослий - дитина», яка є логічним продовженням теоретичних положень дослідження. Серед результатів констатувального дослідження варто також відзначити проведений аналіз взаємозв'язків між сформованістю компонентів соціальної взаємодії дітей раннього з порушеннями розвитку з близьким дорослим в ранньому віці і особливостями розвитку дітей, вплив означених особливостей на якість життя родини.

У третьому розділі – «Формування соціальної взаємодії дітей раннього віку з порушеннями розвитку із близьким дорослим» – представлено теоретично обґрунтовану програму формування соціальної взаємодії та результати її апробації. В структурі програми представлено логічно узгоджені теоретичні основи формування соціальної взаємодії та їх практичну реалізацію; розкрито зміст заходів із формування компонентів соціальної взаємодії дітей раннього віку з порушеннями розвитку із близьким дорослим.

Результати перевірки ефективності застосування програми для формування соціальної взаємодії дітей раннього віку з порушеннями розвитку із близьким дорослим підтверджено повторним емпіричним дослідженням сформованості окремих компонентів та рівня соціальної взаємодії в діадах «дорослий – дитина». Здійснений кількісний та якісний аналіз отриманих даних дозволив авторці дослідження зробити цілком обґрунтовані висновки щодо ефективності програми формування соціальної взаємодії дітей раннього віку з порушеннями розвитку із близьким дорослим та доцільності її використання як для створення оптимальних умов розвитку дітей так і покращення якості життя родин, що виховують дітей із порушеннями розвитку раннього віку.

Загальні висновки дисертації свідчать про ґрунтовний підхід авторки до вивчення проблеми соціальної взаємодії дітей раннього віку з порушеннями розвитку, досягнення мети та вирішення поставлених завдань роботи, повністю відповідають змісту та отриманим результатам дослідження.

В цілому робота Скланської О.В. відзначається логічною структурою і послідовністю та представляє собою завершений дослідницький проект,

виконаний на належному науковому рівні. Обґрунтованість і достовірність висунутих наукових положень та висновків забезпечується методологічною і теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, відповідністю обраних методів меті та завданням дослідження, продуманою побудовою та ретельним виконанням експерименту. Матеріал дисертаційного дослідження проілюстровано достатньою кількістю таблиць і рисунків.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження та побажання:

1. У темі дисертаційного дослідження, її теоретичному та експериментальному розробленні авторка спирається на визначення раннього віку дітей періодом від 0 до 3 років за періодизацією розвитку особистості А.В. Петровського, однак в теоретичному дослідженні наукові положення, що лягли в основу цієї періодизації не знайшли повного відображення.

2. З огляду на те, що дисертантка визначає як один із важливих чинників соціальної взаємодії психологічний стан та емоційні проблеми основного вихователя дитини (близького дорослого), а також саме на дорослого спрямований вплив у представленій програмі формування соціальної взаємодії в діаді «дорослий - дитина», видається доцільним дослідити емоційний стан близького дорослого, що виконує основні функції виховання та догляду за дитиною в ранньому віці, та динаміку змін цього чинника в ході формувального експерименту.

3. У програмі формування соціальної взаємодії, представленій в третьому розділі, подано загальні підходи та деякі техніки психологічного впливу, але відсутній опис типових занять навчального спрямування. Наведення в додатках конспектів тренінгових занять, зокрема спрямованих на навчання дорослих навичкам аналізу поведінки дитини та надання ефективної підтримки активності дитини, посилює би розкриття змістовного наповнення програми.

4. В тексті дисертації зустрічаються поодинокі граматичні та стилістичні неточності, технічні огріхи.

Втім, наведені зауваження і побажання істотно не впливають на загальну позитивну оцінку кандидатської дисертації О. В. Склянської, яка є самостійним та завершеним дослідженням в галузі спеціальної психології.

Зміст автореферату відповідає основним положенням та висновкам дисертації.

Загальне оформлення дисертації та автореферату відповідає державним вимогам до оформлення кандидатських дисертацій та публікацій.

За актуальністю теми, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням дисертаційна робота «Формування соціальної взаємодії дітей раннього віку з порушеннями розвитку із близьким дорослим» відповідає вимогам п.п. 9, 11 та 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» (із змінами), а О.В.Склянська заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія.

Офіційний опонент

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної
психології ДВНЗ «Донбаський
державний педагогічний
університет»

С. В. Березка

Підпис кандидата психологічних наук, доцента кафедри практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» С.В. Березки засвідчую.

Начальник відділу кадрів

Є.С. Сілін